

NORME din 18 decembrie 2003 de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate
EMITENT • GUVERNUL

Publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 58 din 23 ianuarie 2004

Notă

Aprobate prin HOTĂRÂREA nr. 1.546 din 18 decembrie 2003, publicată în MONITORUL OFICIAL nr. 58 din 23 ianuarie 2004.

Capitolul I Dispoziții generale

Articolul 1

Prezentele Norme de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate, denumite în continuare norme, reglementează condițiile de efectuare a operațiunilor de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile.

Articolul 2

În înțelesul prezentelor norme, următorii termeni reprezintă:

- a) conservarea preventivă - un ansamblu de activități cu caracter permanent, având ca scop contracararea acțiunii tuturor factorilor care intervin în mecanismul proceselor de deteriorare sau de distrugere a bunurilor culturale mobile, care pot fi efectuate de un conservator acreditat;
- b) conservarea curativă - un ansamblu de măsuri menite să contracareze efectele degradărilor fizice, chimice și biologice asupra bunurilor culturale mobile, care pot fi efectuate numai de un restaurator acreditat;
- c) restaurarea - o intervenție competentă cu mijloace adecvate asupra unui bun cultural mobil, cu scopul de a stopa procesele de deteriorare, de a păstra cât mai mult posibil din original și din semnificația inițială a obiectului asupra căruia se intervine.

Capitolul II Conservarea bunurilor culturale mobile clasate

Articolul 3

Valorificarea expozițională, temporară sau permanentă, a bunurilor care fac parte din patrimoniul cultural național mobil se face numai în spații corespunzătoare. Oricare ar fi motivele invocate, nu se admite amplasarea, chiar pentru perioade scurte, a unor bunuri culturale mobile în spații care nu corespund condițiilor prevăzute de prezentele norme.

Articolul 4

Se consideră corespunzător spațiul care îndeplinește următoarele condiții:

- a) este salubru;
- b) are stabilitate microclimatică:
 - umiditatea relativă, denumită în continuare U.R., trebuie să fie cuprinsă în general între 50-65%. Pentru obiecte foarte sensibile, pentru care din anamneză se cunoaște că și-au creat un echilibru la alte valori ale U.R., se vor crea condiții în consecință (eventual locale);
 - temperatura nu trebuie să depășească 22°C, urmărindu-se permanent corelarea acesteia cu U.R.;
- c) pentru un spațiu nou construit, renovat sau restaurat, trebuie să treacă cel puțin 3-6 luni de la terminarea lucrărilor, timp necesar pentru asigurarea stabilizării microclimatului interior;
- d) nivelul iluminării bunurilor de natură organică, reglat în funcție de gradul lor de sensibilitate la degradarea fotochimică, să nu depășească nivelul maxim admis de lucși x ore anual. În general se recomandă următoarele valori ale iluminării: 50-80 lucși pentru cărți, documente, miniaturi, acuarele, grafică, textile, lemn pictat, os, fildeș, specimene de istorie naturală, 150-200 lucși pentru picturi și obiecte din lemn, iar componenta UV emisă de sursele de iluminat nu trebuie să depășească 75 μW/lm (microwatt/lumen);
- e) este lipsit de noxe provenite din pulberi sau gaze nocive;
- f) instalațiile de iluminat, încălzire, apă și canal sunt în bună stare, au fost temeinic verificate și funcționează în mod corespunzător;
- g) asigură securitatea bunurilor expuse;
- h) îndeplinește totalitatea condițiilor impuse de reglementările în vigoare privind prevenirea și combaterea incendiilor.

Articolul 5

Expunerea bunurilor culturale mobile este condiționată de starea lor de conservare. Se interzice expunerea bunurilor care nu sunt în stare bună de conservare sau prezintă aspecte de degradare evolutivă.

Articolul 6

Folosirea bunurilor culturale mobile în activitatea expozițională se face cu stricta respectare a cerințelor de conservare. Pentru aceasta organizatorii expozițiilor trebuie să respecte următoarele prevederi:

- a) proiectarea prealabilă a oricărei expoziții; proiectul trebuie să indice locul obiectelor în sala de expoziție, poziția și tehnica concretă în care acestea vor fi etalate; elaborarea proiectului trebuie să se facă în echipă cu structură multidisciplinară (muzeograf, arhitect, conservator, restaurator);
- b) la alegerea soluțiilor de etalare se interzic: tensionarea obiectelor (pe cât posibil, acestea trebuie așezate în poziții de repaus), faldarea, împăturirea, agățarea punctiformă, baterea în cuie, folosirea benzilor adezive, lipirea documentelor și a lucrărilor de grafică artistică, plasarea obiectelor în imediata apropiere a surselor de iluminat, încălzit, deasupra elementelor de calorifer;
- c) etalarea obiectelor în sălile de expoziție trebuie făcută numai în momentul în care s-au terminat lucrările de pregătire a spațiilor, inclusiv montarea mijloacelor de etalare: vitrine, panouri, postamente;
- d) după ce au fost conservate sau restaurate, obiectele se pregătesc pentru etalare în spații speciale de tranzit, de unde sunt aduse pe rând în săli și montate în locurile indicate în proiect. Se interzic: aducerea obiectelor în săli cu mult timp înainte de etalare, întinderea lor pe pardoseală, precum și căutarea variantei optime de expunere.

Articolul 7

Obiectele susceptibile degradării de orice natură se protejează prin asigurarea condițiilor care să prevină acțiunea tuturor factorilor de risc. Ele vor fi etalate în casete neutre din punct de vedere chimic, din materiale securizate, care în cazul spargerii să nu degradeze mecanic obiectul expus.

Articolul 8

Protejarea obiectelor din expunerea liberă (picturi, piese de mobilier, sculptură) împotriva atingerii acestora de către vizitatori se poate realiza prin montarea unor elemente de distanțare.

Articolul 9

Operațiunile de mânăire, transport și etalare a exponatelor se supraveghează de către conservator. Șeful secției, respectiv comisarul expoziției, răspunde, în condițiile legii, de asigurarea condițiilor necesare pentru ca amenajarea expoziției să se desfășoare potrivit cerințelor conservării științifice.

Articolul 10

Deținătorii de bunuri care fac parte din patrimoniul cultural național mobil au obligația să asigure supravegherea spațiilor expoziționale pentru prevenirea sustragerii sau distrugerii bunurilor expuse. În acest scop deținătorii de bunuri culturale mobile vor elabora norme și atribuții interne, adaptate de la caz la caz, în care se vor prevedea măsuri privind supravegherea, regimul de gestionare și administrare a bunurilor și spațiilor aferente.

Articolul 11

Depozitarea bunurilor culturale mobile se face în spații corespunzătoare în scopul asigurării condițiilor optime de conservare. Organizarea depozitului trebuie precedată de alegerea spațiului și de determinarea calității acestuia. Spațiul de depozitare trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- a) să fie salubru și stabil din punct de vedere al microclimatului. Valorile U.R. trebuie să îndeplinească condițiile prevăzute pentru expunere. Clădirea trebuie să beneficieze de o bună izolare termică, condiție a unei temperaturi constante. Orice temperatură cuprinsă între 1-18°C este acceptată, cu condiția stabilității sale, iar U.R. să se încadreze în limitele optime prevăzute pentru obiectele depozitate;
- b) proiectul și amenajarea depozitelor să fie avizate de un conservator acreditat, conform prevederilor legale în vigoare.

Articolul 12

Amplasarea sau așezarea bunurilor culturale mobile se face separat, potrivit naturii materialelor, tipului morfologic și formatului sau dimensiunii tip, conform principiului tipodimensionării, luându-se inclusiv măsuri de prevenire a efectelor provocate de seisme.

Articolul 13

Organizarea depozitului implică parcurgerea obligatorie a următoarelor etape:

- a) codificarea încăperilor;
- b) efectuarea inventarului;
- c) etichetarea obiectelor;
- d) măsurarea obiectelor;
- e) stabilirea tipurilor morfologice;
- f) stabilirea formatelor;
- g) stabilirea modului de așezare a obiectelor prin elaborarea modelului grafic și matematic al modulelor de depozitare;
- h) calcularea necesarului de spațiu și proiectarea acestuia;
- i) proiectarea mobilierului de depozit;
- j) elaborarea catalogului topografic și a celorlalte forme de organizare a informației de orice natură privind regăsirea obiectului.

Articolul 14

- (1) Mobilierul din spațiile de depozitare trebuie să răspundă următoarelor cerințe generale:
- a) să fie funcțional, să asigure cele mai bune condiții de protejare, așezare, acces și mânăuire a obiectelor;
 - b) să fie adaptat parametrilor fizici, morfologici și dimensionali ai obiectelor;
 - c) să fie simplu și confecționat din materiale compatibile cu bunurile culturale mobile care urmează să fie depozitate.
- (2) În același timp cu proiectarea mobilierului trebuie să se conceapă și mijloacele și dispozitivele de acces și mânăuire a bunurilor culturale mobile plasate în partea superioară a modulelor de depozitare.

Articolul 15

Introducerea bunurilor culturale mobile într-un spațiu de depozitare este condiționată de:

- a) uscarea completă a spațiului nou construit, renovat sau restaurat;
- b) curățarea, dezinfectarea și dezinsectizarea generală a spațiului și a modulelor de depozitare (în anumite cazuri chiar deratizarea spațiilor);
- c) dezinfectarea, dezinsectizarea și conservarea obiectelor prin curățări, consolidări, deplieri, întinderi;
- d) plasarea obiectelor în spații închise - cutii, dulapuri, ori de câte ori este posibil; dacă se optează pentru expunerea liberă, acestea trebuie protejate împotriva depunerilor de impurități, în special de praf.

Articolul 16

- (1) Depozitarea bunurilor culturale mobile trebuie să îndeplinească următoarele condiții:
- a) să asigure stabilitatea necesară, precum și o stare de repaus complet;
 - b) accesul la oricare dintre obiectele plasate în același micromodul să nu afecteze starea acestora;
 - c) la obiectele așezate unele lângă altele nu se admit suprapuneri decât în cazul textilelor plate, ușoare (2-3 piese), documentelor și operelor grafice (cel mult 10 piese, separate cu materiale neutre);
 - d) cartonul sau hârtia folosită pentru confecționarea paspartuurilor, plicurilor, cutiilor, pentru depozitarea graficii, documentelor, clișeele trebuie să fie neutră (pH 7,00);
 - e) pictura pe pânză se depozitează în poziție verticală pe montanți; dacă montanții sunt mobili, se vor lua măsuri pentru prevenirea trepidațiilor și a șocurilor mecanice;
 - f) dacă picturile sunt depozitate pe rafturi compartimentate, nu se depozitează în același compartiment două sau mai multe lucrări, iar lățimea compartimentului trebuie să fie mai mare decât lățimea lucrării care se introduce, astfel încât aceasta să stea ușor înclinată (10-15°);
 - g) picturile pe lemn se depozitează în poziție orizontală, pe blaturi mobile;
 - h) documentele volante se introduc în plicuri din hârtie transparentă, iar plicurile, câte 10-12, în cutii din carton neacid;
 - i) cărțile din fondul vechi și rar, legate în piele sau cu ferecătură metalică, se așază, de asemenea, separat, în poziție orizontală;
 - j) studierea, cercetarea, fotografierea și filmarea bunurilor culturale mobile depozitate se efectuează, sub supravegherea gestionarului-conservator, într-un spațiu anume amenajat.
- (2) Se interzic:
- a) depozitarea obiectelor pe pardoseală (chiar temporar), rezemarea obiectelor de sursele de încălzire, de piese de mobilier sau de alte corpuri din spațiul respectiv;
 - b) depozitarea clișeele și a fotografiilor în incinta atelierului foto sau în spații umede;
 - c) folosirea spațiului de depozitare pentru alte activități;
 - d) introducerea și depozitarea altor obiecte (materiale străine de specificul muzeului), precum și consumul și păstrarea alimentelor în incinta depozitului de bunuri culturale mobile.

Articolul 17

Accesul în depozitele de obiecte muzeale se face în baza prevederilor regulamentelor de ordine

interioară stabilite de fiecare instituție și a prezentelor norme.

Articolul 18

Pentru realizarea evidenței operative a mișcării bunurilor culturale mobile și pentru o corectă analiză cauzală a modificărilor stării acestora, se introduce la fiecare depozit un registru de evidență, în care se consemnează: natura activității în care este implicat obiectul (filmare, fotografiere, expunere, cercetare), durata, perioada, condițiile de microclimat ale noului spațiu, cine îl ia în primire sub semnătură.

Articolul 19

Deținătorii de bunuri culturale mobile sunt obligați să instruiască temeinic personalul care, prin atribuții, vine în contact cu acestea, le mănuieste în spațiile de expunere, depozitare sau de tranzit.

Articolul 20

(1) Pe timpul mănuirii, ambalării și transportării bunurilor culturale mobile se va avea în vedere ca toate operațiunile de mănuire și transport intern să se facă sub supravegherea conservatorului colecției/secției/ muzeului.

(2) În timpul manipulării bunurilor culturale mobile se interzic:

- a) mănuirea obiectelor cu mâinile neprotejate (fără mănuși) și fără echipament de lucru adecvat (halat);
- b) târârea obiectelor;
- c) așezarea lor direct pe pardoseală, sprijinirea de piese de mobilier, calorifere, sobe, uși, ferestre, pereți;
- d) atingerea feței/spatelui picturilor;
- e) mănuirea sculpturilor și a pieselor de mobilier prin apucarea, presarea sau tensionarea protuberanțelor/ proeminențelor;
- f) transportarea cu același mijloc (cărucior, cutie, coș) a obiectelor cu structuri și mărimi diferite;
- g) mișcarea obiectelor mari și grele fără a dispune de echipe de lucru corespunzătoare specificului operațiunii;
- h) transportarea mai multor obiecte în același timp de către o singură persoană;
- i) mișcarea obiectelor în alte încăperi, fără examinarea prealabilă a stării lor de conservare;
- j) coborârea obiectelor mari (ca masă sau volum) aflate la o anumită înălțime în dulapuri, pe rafturi, postamente, folosindu-se mijloace improvizate și fără stabilitate bună.

Articolul 21

(1) Itinerarea bunurilor culturale mobile necesare organizării expozițiilor în țară sau peste hotare se realizează în conformitate cu prevederile prezentelor norme.

(2) Instituția care organizează expoziția încheie un protocol/contract cu deținătorul de la care împrumută bunurile culturale mobile, în cadrul căruia se stabilesc condițiile împrumutului.

(3) Protocolul/contractul prevăzut la alin. (2) trebuie să cuprindă prevederi referitoare la:

- a) durata, locul și scopul acțiunii;
- b) parametrii microclimatici care trebuie asigurați pe tot parcursul itinerării, respectiv transport, depozitare și expunere;
- c) măsurile necesare pentru securitatea obiectelor pe toată durata împrumutului, respectiv sisteme și instalații antifurt, antiincendiu și pentru prevenirea efectelor provocate de seisme;
- d) numele și calitatea persoanei care asigură ambalarea și transportul, precum și atribuțiile și responsabilitățile acesteia;
- e) numele și calitatea persoanei care însoțește transportul, precum și atribuțiile și responsabilitățile acesteia;
- f) numele și calitatea persoanei care semnează pentru primire, precum și atribuțiile și responsabilitățile acesteia;
- g) locul de depozitare și protejare a ambalajelor;
- h) obligativitatea informării unității organizatoare și a deținătorului asupra oricărui incident sau accident privind obiectele împrumutate și asupra eventualelor modificări în starea de conservare a obiectelor, cu precizarea cauzelor care le-au generat;
- i) alte prevederi menite să asigure protecția corespunzătoare a bunurilor.

(4) Cu cel puțin 6 luni înaintea deschiderii unei expoziții, unitatea organizatoare întocmește lista bunurilor culturale mobile propuse pentru expunere, solicitându-se laboratoarelor de profil autorizate examinarea stării lor de conservare.

(5) Specialiștii nominalizează bunurile culturale mobile a căror stare de conservare face imposibilă expunerea lor și pe cele care pot fi expuse, dar asupra cărora trebuie intervenit în prealabil, indicând și durata operațiunilor respective.

(6) Obligația de a ambala bunurile culturale mobile în tranzit se stabilește prin protocol/contract între părțile interesate, precizându-se cine asigură această operațiune.

(7) Examinarea bunurilor culturale mobile, ambalarea și însoțirea transportului se asigură de către personalul autorizat/curier, stabilit prin protocol/contract.

(8) Bunurile culturale mobile se transportă numai cu servicii specializate și însoțite de un conservator sau restaurator, iar, după caz, și de personalul de pază.

Articolul 22

Pentru fiecare bun cultural mobil împrumutat și itinerat se întocmește documentația stării de conservare, după cum urmează:

- a) fișa de conservare, care va cuprinde descrierea exactă a stării de conservare a obiectului, recomandări speciale de expunere, ambalare, mănuire, transport. Dacă expoziția se itinerează în străinătate, fișa de conservare trebuie să aibă un duplicat într-o limbă de circulație internațională;
- b) fotografiile de ansamblu ale obiectului, cu dimensiuni de 18/24 cm, și fotografiile de detaliu, după caz.

Articolul 23

(1) Ambalarea se realizează în raport cu particularitățile morfologice și cu proprietățile fizico-mecanice ale bunurilor culturale mobile implicate, trebuind să asigure protecția deplină a obiectelor împotriva următorilor factori de risc:

- a) variații microclimatice, în special fluctuații ale U.R.;
- b) pătrunderea lichidelor și a gazelor nocive;
- c) șocuri și trepidații;
- d) degradări mecanice.

(2) Materialele folosite trebuie să fie compatibile cu proprietățile fizico-chimice ale bunurilor culturale mobile.

(3) Se va asigura stabilitatea bunului cultural mobil în interiorul containerului și a acestuia în mijlocul de transport.

Articolul 24

Abrogat.

(la 28-06-2019, Articolul 24 din Capitolul II a fost abrogat de ARTICOLUL UNIC din HOTĂRÂREA nr. 443 din 25 iunie 2019, publicată în MONITORUL OFICIAL nr. 531 din 28 iunie 2019)

Capitolul III Restaurarea bunurilor culturale mobile clasate

Articolul 25

Selectarea bunurilor culturale mobile și includerea lor în lista bunurilor propuse pentru restaurare se face în funcție de starea de conservare, valoarea patrimonială și cerințele valorificării expoziționale.

Articolul 26

(1) Înainte de restaurare, bunul cultural mobil este cercetat din punct de vedere fizic, chimic și biologic în laboratorul de investigații, în vederea stabilirii deteriorărilor, cauzelor, factorilor de deteriorare și a metodologiei de restaurare. Corelarea rezultatelor și raportarea acestora la evoluția tehnologiilor trebuie să conducă și la rezolvarea unor probleme de datare și autentificare.

(2) Analizele trebuie să se efectueze, pe cât este posibil, prin metode nedistructive sau microdistructive care nu afectează integritatea bunului cultural mobil.

(3) După finalizarea cercetării, bunul cultural mobil se trimite, împreună cu documentația, la laboratorul de restaurare pentru stabilirea metodologiei de restaurare. Restauratorul întocmește dosarul de restaurare pe care îl prezintă, împreună cu bunul cultural mobil, comisiei de restaurare.

Articolul 27

(1) Comisia de restaurare, stabilită de către conducătorul instituției, se compune din personal de specialitate acreditat conform legii și factori de decizie (directorul instituției, membri ai consiliului științific, șeful laboratorului de restaurare).

(2) Comisia de restaurare analizează, avizează și aprobă metodologia de restaurare și asigură recepția finală a lucrărilor.

(3) Hotărârile comisiei de restaurare sunt obligatorii. Prin aprobarea dată, comisia de restaurare răspunde solidar cu restauratorul, în condițiile legii, în ceea ce privește corectitudinea diagnosticului și a metodologiei de restaurare.

Articolul 28

Responsabilitatea aplicării corecte a metodologiei aprobate revine în totalitate restauratorului.

Articolul 29

- (1) Pe timpul efectuării lucrărilor de restaurare se interzic:
- a) modificarea metodologiei de restaurare aprobate;
 - b) întreruperea metodologiei de lucru în mod arbitrar.
- (2) Modificările metodologiei de restaurare sunt permise numai cu aprobarea comisiei de restaurare.

Articolul 30

Toate intervențiile la care este supus bunul cultural mobil se consemnează în documentația de restaurare, care cuprinde:

- a) fișa de evidență;
- b) fișa de conservare;
- c) documentația restaurărilor anterioare;
- d) documentația de investigații;
- e) documentația foto;
- f) metodologia de restaurare;
- g) procesul-verbal al comisiei de restaurare;
- h) jurnalul de restaurare.

Articolul 31

Restaurarea bunurilor culturale mobile se efectuează numai de către restauratori acreditați conform legii, în cadrul organizat al laboratoarelor și atelierelor de profil acreditate potrivit legii.

Articolul 32

În cursul procesului de restaurare se vor avea în vedere următoarele principii:

- a) păstrarea în totalitate a părților originale din obiect. Nici o intervenție nu trebuie să înlăture, să diminueze, să falsifice părți ale obiectului (Primum non nocere);
- b) folosirea unor materiale similare celor originale sau, dacă nu este posibil, acestea să aibă proprietăți fizico-mecanice cât mai apropiate celor originale (Compatibilitatea materialelor);
- c) utilizarea unor materiale, substanțe etc. care au fost experimentate, testate în condiții controlate, suficient de riguroase pentru a fi concludente în determinarea incompatibilităților și efectelor secundare;
- d) folosirea unor materiale, substanțe reversibile etc. care pot fi îndepărtate ulterior, fără a afecta starea obiectului. Materialele nereversibile se vor folosi numai în situații limită în care utilizarea lor ar constitui singura modalitate de salvare a obiectului;
- e) toate intervențiile asupra obiectului, din punctul de vedere al naturii, poziționării, completării zonelor lacunare etc., să se poată observa fie prin examinare directă, fie prin intermediul documentației din dosarul de restaurare (Lizibilitatea intervențiilor);
- f) nu se vor face completări dacă lipsește mai mult de 50% din original (Restaurarea se oprește unde începe ipoteza);
- g) urmărirea evoluției stării obiectului restaurat prin efectuarea de controale periodice.

Articolul 33

Actul de restaurare nu-și propune să creeze un bun cultural mobil nou. El urmărește să aducă bunul cultural mobil la o stare, la un aspect care să transmită cât mai complet funcția originală a acestuia.

Articolul 34

Protecția și securitatea bunurilor culturale mobile pe toată durata restaurării revin în sarcina atelierului sau a laboratorului de restaurare, potrivit legii.

Articolul 35

Este interzisă scoaterea bunurilor culturale mobile din atelierul sau laboratorul de restaurare fără acordul scris al deținătorului.
